

Izvorni znanstveni rad
Zaprimljeno: 5. veljače 2024.
Prihvaćeno za objavu: 29. svibnja 2024.
UDK: 373.2-053.4-056.49
DOI: <https://doi.org/10.31299/ksi.32.1.1>

ANALIZA MOGUĆNOSTI SURADNJE U PROCESU RANOG PREPOZNAVANJA I IDENTIFIKACIJE RIZIČNIH PONAŠANJA KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI NA PODRUČJU BUJŠTINE

Tamara Viktoria Prelac

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli,
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Mateja Marović

Univerza na Primorskom,
Pedagoška fakulteta

✉ E-mail: tamara.viktoria.prelac@unipu.hr

SAŽETAK

U odgojno-obrazovnim ustanovama, djeca rane i predškolske dobi često pokazuju različite oblike rizičnih ponašanja, potičući potrebu za suradnjom među stručnjacima, odgojiteljima, roditeljima i stručnjacima vanjskih ustanova radi pravovremenog prepoznavanja, identifikacije i intervencije. Cilj ovog istraživanja bio je analizirati suradnju stručnih suradnika dječjih vrtića s navedenim dionicima u procesu prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja djece te identificirati ograničenja u suradnji. Kroz fokusne grupe s 10 stručnih suradnika različitih profila (pedagog, psiholog, edukacijski rehabilitator i logoped), provedena je deskriptivna kvalitativna analiza podataka (TCA). Rezultati istraživanja ukazuju da stručni suradnici najčešće surađuju s odgojiteljima i roditeljima na njihovu zajedničku inicijativu u prepoznavanju problema. Iako se takva suradnja smatra vrlo dobrom, postoje izazovi poput nedostatka kontinuiteta u radu odgojitelja te otpora roditelja. Nedostatak suradnje najizraženiji je sa stručnjacima vanjskih ustanova, što dovodi do nedostatka komunikacije i informacija o strategijama rada s djecom. Ograničenja u suradnji s roditeljima i stručnjacima vanjskih ustanova reflektiraju se na planiranje i provođenje intervencija te rada stručnog tima u cjelini.

Ključne riječi: rani i predškolski odgoj i obrazovanje, rano prepoznavanje i identifikacija, rizična ponašanja djece rane i predškolske dobi, stručni suradnici, suradnja

UVOD

U odgojno-obrazovnim ustanovama djeca se po prvi put odvajaju od svojih roditelja te postaju dio nove okoline u kojoj ulaze u interakciju s drugom djecom, uspostavljaju nove odnose, uče nova ponašanja i stječu nove vještine koje će utjecati na njegov daljnji razvoj (Sanchez-Morales i

sur., 2021). Panić i sur. (2021) su u svom istraživanju analizirale pojavnost problema u ponašanju djece rane i predškolske dobi na temelju procjene ponašanja pri čemu su ponašanja klasificirana prema „ozbiljnosti” – od rizičnih ponašanja, preko poteškoća u ponašanju, do poremećaja u ponašanju (Koller-Trbović i sur., 2010). Međutim valja istaknuti kako je većina takvih pojava oblika problema u ponašanju prolazna, promjenjiva (Poulou, 2015) te usko povezana sa socijalno emocionalnim razvojem djeteta, s obzirom da svaka razvojna faza donosi nove izazove za dijete i specifična ponašanja koja su karakteristična za njegovu dob (Feeney-Kettler i sur., 2009; Bouillet, 2010). Sanchez-Morales i sur. (2021) te Panić i sur. (2021) navode kako odgajatelji i roditelji mogu rano prepoznati eksternalizirane probleme u ponašanju kod djece, odnosno, prema mišljenju Lane i sur. (2010) još u najranijoj dobi, s obzirom da ih roditelji već tada počinju primjećivati (Feeney-Kettler i sur., 2009). Često su uočena ponašanja poput lošeg raspoloženja, pojačane aktivnosti (hiperaktivnosti), napetosti, povlačenja, razdražljivosti, impulzivnosti, agresivnosti prema sebi i drugima praćene destruktivnošću, nemara prema svojim i tuđim stvarima, nemogućnosti adekvatnog izražavanja i reguliranja vlastitih emocija, sklonosti laganju i okrivljavanju drugih, svađanju, neprimjerenog izražavanja i vikanja, neprilagodljivosti, neposluha, prkosi (Ljubetić i sur., 2010; Ricijaš i sur., 2010; Razpotnik, 2011; Cuellar, 2015; Pavlović i sur., 2019; Panić i sur., 2021; Daunic i sur., 2021; Vlah i sur., 2021). Suprotno tomu, istraživači navode i skupinu internaliziranih ponašanja čije pojavne oblike opisuju poput poremećaja s pretjeranom kontrolom i usmjerenosti prema sebi, povučenosti, potištenosti, nemarnosti i lijenosti, na oko vidljivoj uznemirenosti, napetosti, plačljivosti, nesanice, izbjegavanja, zamuckivanja, znakova neraspoloženja, utučenosti, žalosti i tuge, straha, plašljivosti, plačljivosti, depresije te poremećaje navika koji obuhvaćaju poremećaje eliminacije, prehrane, spavanja, govora, motorike, stereotipne radnje i neobična ponašanja (Ljubetić i sur., 2010; Razpotnik, 2011; Cuellar, 2015; Stefan i sur., 2015; Klarin i sur., 2018; Panić i sur., 2021; Daunic i sur., 2021). Essex i sur. (2010) su u svome longitudinalnom istraživanju utvrdili kako 19% djece rane i predškolske dobi pokazuje neke jače simptome eksternaliziranih i internaliziranih problema u ponašanju (Bagner i sur., 2012; Vlah i sur., 2021), odnosno 7% djece, prema procjeni odgojitelja (Panić i sur., 2021). Istraživanje Upshura i sur. (2009) potvrđuje visoku stopu značajnih problema u ponašanju kod djece rane i predškolske dobi prema procjeni odgojitelja koja iznosi 34%. S druge strane prema Bouillet (2011), ta stopa iznosi 19,4%, no istraživanje nije obuhvatilo neki specifični pojavni oblik problema u ponašanju. Doni i sur. (2017) navode 10,4% internaliziranih problema u ponašanju prema procjeni odgojitelja, odnosno 6,9% težih oblika i 3,5% pojava oblika u graničnom rasponu. Essex i sur. (2010) dodaju kako su eksternalizirani pojavni oblici rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi prisutniji kod muške djece što potvrđuju Stensen i sur. (2022) te Panić i sur. (2010) koje dodaju kako tih razlika nije bilo kod djece s obzirom na internalizirane probleme dok su i internalizirani problemi u ponašanju prisutniji kod muške djece (Doni i sur., 2017; Stensen i sur., 2022). Međutim njihova je pojavnost rjeđa zbog nemogućnosti djece da izražavaju svoje osjećaje, zbog nesposobnosti odgojitelja da prepozna emocionalne poteškoće ili poteškoća kod razlikovanja normalnih emocija i onih koje bi mogle ukazivati na neki problem (Poulou, 2015).

Još u ranom djetinjstvu roditelj je shvaćen kao ključni čimbenik za djetetovo sveobuhvatno funkcioniranje te je partnerstvo između odgojitelja i roditelja čimbenik koji doprinosi djetetovoj dobrobiti. Stoga je izuzetno važno njihovo uključivanje u odgojno-obrazovni proces (Goshen, 2016). Ističe se važnost suradnje između odgojitelja i roditelja te njihove dvosmjerne komunikacije (Goshen 2016; Panić i sur., 2021) u ranom prepoznavanju i identifikaciji problema u ponašanju djece u svrhu pra-

vovremenog djelovanja, odnosno intervencije kako bi se spriječio daljnji razvoj problema u ponašanju od jednostavnijih do onih koji su opasni i štetni za pojedinca i njegovu okolinu (Koller-Trbović i sur., 2010). Stručni suradnici također mogu biti od velike pomoći odgajateljima i roditeljima prilikom prepoznavanja, odnosno identificiranja „rizičnog ponašanja“ kod djece (Panić i sur., 2021), ali i u radu s djecom kod koje se takva ponašanja pojavljuju (Vlah i sur., 2018), pogotovo kod one koja su već uključena u terapijski rad (Panić i sur., 2021). Prema istim autorima (Vlah i sur., 2018) vidljivo je kako odgojitelji uključuju članove stručnog tima u kasnijim fazama, u trenutku kada je ponašanje djeteta puno ozbiljnije i kada se više s njime ne mogu suočavati samostalno. Također, isti rezultati pokazuju važnost komunikacije i suradnje odgojitelja i stručnog tima kod planiranja strategija koje se odnose na intervencije, nuđenja smjernica rada, predlaganja stručne literature s obzirom na prepoznate i identificirane poteškoće kod djeteta te važnosti dobivanja većeg broja informacija o ponašanju djeteta u različitim kontekstima, kako bi slika djeteta bila jasnija svim uključenim u taj proces (Koller-Trbović i Žižak, 2012; Vlah i sur., 2018). Međutim suradnja između odgojitelja i roditelja može biti ograničena kada je komunikacija otežana, kada postoji nezadovoljstvo i nepovjerenje što rezultira isključivanjem jedne od strana (Goshen, 2016). Mogu se također pojaviti izazovi u suradnji između odgojitelja i članova stručnog tima, posebice kada se shvaćanje dječjeg ponašanja i kriterija procjene dostatno razlikuje među zaposlenima. Problemi mogu nastati i kada se prepoznaju potrebe za planiranjem i provođenjem ranih intervencija za specifična djetetova ponašanja, koja se smatraju više ili manje rizičnima (Vlah i sur., 2021). Bouillet (2010) dodaje i nedovoljnu suradnju među ustanovama koje su uključene u skrb o djeci.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Svrha i cilj istraživanja

Svrha istraživanja je istražiti suradnju stručnih suradnika dječjih vrtića s odgojiteljima, roditeljima i stručnjacima vanjskih ustanova u procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja djece rane i predškolske dobi. Osim toga istraživanje ima za cilj identificirati ograničenja s kojima se stručni timovi suočavaju u suradnji s roditeljima i stručnjacima vanjskih ustanova u tom procesu. Postavljena su dva istraživačka pitanja: prvo – kako stručni timovi surađuju s navedenim dionicima u prepoznavanju i identifikaciji rizičnih ponašanja, i drugo – koja su ograničenja u toj suradnji.

Metode istraživanja

Opis sudionika

Istraživanje je provedeno na području Bujštine, u odgojno-obrazovnim ustanovama u kojima se rad odvija na hrvatskom i talijanskom jeziku. U istraživanju je sudjelovalo 10 stručnih suradnika među kojima su sve bile žene u dobi od 28 do 60 godina, dok je raspon njihovog radnog staža od 2 do 25 godina. Sudionici su zaposleni u odgojno-obrazovnim ustanovama na radnim mjestima stručnih suradnika sljedećih profila (pedagog, psiholog, edukacijski-rehabilitator i logoped). Neki od sudionika zaposleni su na puno radno vrijeme u jednoj odgojno-obrazovnoj ustanovi, dok su

drugi zaposleni na pola radnog vremena u dvije odgojno-obrazovne ustanove paralelno, na isto radno mjesto.

Metode prikupljanja i obrade podataka

Istraživanje je provedeno u siječnju 2023. godine u odgojno-obrazovnim ustanovama grada Buja, Umaga i Novigrada. Za dobivanje podataka provedene su dvije fokusne grupe. Svaku fokusnu grupu provodila je jedna istraživačica. Trajale su otprilike 1 sat i 15 minuta. Doktorandica 2. godine s *Univerze na Primorskom, Pedagoškog fakulteta u Koprju*, smjera edukacijskih znanosti, također, kao asistentica na Sveučilištu Jurja Dobrile, Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Puli, provela je i moderirala fokusne grupe. Prije samog početka istraživanja, sudionici su bili detaljno informirani o njegovoj svrsi, ciljevima i metodologiji. Osigurano je da svaki sudionik jasno razumije temu istraživanja i način na koji će se provoditi. Zatim se usmeno zatražila njihova suglasnost za sudjelovanje, naglašavajući da je njihova privatnost zajamčena te da će njihovi odgovori ostati anonimni. Također je istaknuto da sudionici nisu obvezni odgovoriti na sva pitanja te da imaju pravo odustati od istraživanja u bilo kojem trenutku. Unaprijed je tražena dozvola za snimanje razgovora pomoću diktafona kako bi se osigurala točnost bilješki i analize.

Obradu podataka provele su dvije istraživačice. U obradi podataka provedena je deskriptivna kvalitativna analiza (TCA). Razgovori su snimljeni, a prikupljeni podaci su transkribirani. Izjave sudionika su kodirane te grupirane po sličnostima. Dobiveni su kodovi podijeljeni po sličnim područjima te su imenovane kategorije (Anderson, 2007). Navedena je procedura omogućila strukturiranje dobivenih podataka te njihovu interpretaciju.

Tijekom fokusnih grupa postavljena su pitanja i potpitanja, prilagođavajući se dinamici grupe. Iako su unaprijed definirana, ta su se pitanja često evaluirala i prilagođavala raspravi u grupi, nadopunjavajući se ili preklapajući s novim aspektima koji su se pojavljivali tijekom razgovora. Navedena pitanja su sljedeća: (1.) Opća pitanja o odgojno-obrazovnoj ustanovi: *„Koliko vaša ustanova ima djece?, Koliko je djece s teškoćama u razvoju?, Koje su to teškoće?, Koliko imate stručnih suradnika i kojih profila?, Koji se stručni suradnik u vašoj ustanovi bavi problematikama vezanim za probleme u ponašanju djece?“*. (2.) Pitanja o rizičnim ponašanjima i problemima u ponašanju: *„Kako vi razumijete rizična ponašanja?, Kako ih definirate?, S kojim se rizičnim ponašanjima susrećete u praksi?, Koji su indikatori/pokazatelji problema u ponašanju u vašoj ustanovi?, Koja su najčešća rizična ponašanja s kojima se odgojitelji suočavaju, a zbog kojih se vama javljaju za pomoć?, Kako dođete do informacije da neko specifično ponašanje kod djeteta odstupa od ostalih u skupini? Opišite proces. (Javlja li se odgajatelj stručnom suradniku? Kada? Kako surađujete? Kako promatrate dijete? Koliko često? Što promatrate kod djeteta? Koje instrumente za procjenu ponašanja koristite? S kim surađujete u tom procesu? Kada i na koji način uključujete roditelje?“*. (3.) Pitanja o procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja i suradnji: *„Kako prepoznajete rizična ponašanja, probleme u ponašanju, poremećaje u ponašanju?, Kako teče proces ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja?, Koje instrumente koristite za njihovo prepoznavanje i identifikaciju?, Tko surađuje u trenutku identifikacije nekog rizičnog ponašanja, problema u ponašanju ili poremećaja u ponašanju? (odgajatelji, roditelji, vanjski suradnici?“*. (4.) Pitanja o intervenciji i suradnji: *„Koji su koraci prilikom intervencije?, Tko surađuje u trenutku intervencije?, Tko je uključen u taj proces?, U kojim situacijama i na koji način uključujete vanjske suradnike?, Koji su to suradnici?“*. (5.) Pitanja o

ograničenjima i mogućnostima unapređenja: „U kojem segmentu vidite ograničenja i zašto?, Što bi se moglo unaprijediti u praksi, a odnosi se na suradnju u tom području?“.

REZULTATI I RASPRAVA

Provedbom analize podataka utvrđene su sličnosti u razmišljanjima stručnih suradnika po pitanju njihove suradnje u procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja djece rane i predškolske dobi. Izolirane su dvije teme s odgovarajućim kategorijama, odnosno kodovima kao što je prikazano u Tablici 1.

Tablica 1. Prikaz izoliranih tema i kategorija (kodova)

NAZIV TEME	Kategorije (kodovi)
Suradnja stručnog tima dječjeg vrtića u procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja djece rane i predškolske dobi	<ul style="list-style-type: none">– Suradnja s odgojiteljima– Suradnja s roditeljima– Suradnja sa stručnjacima vanjskih ustanova
Ograničenja suradnje stručnog tima u procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja djece rane i predškolske dobi	<ul style="list-style-type: none">– Ograničenja u suradnji s roditeljima– Ograničenja u suradnji sa stručnjacima vanjskih ustanova

Na dva postavljena istraživačka pitanja odgovoreno je kroz proizašle teme, kategorije i kodove navedene u Tablici 1.

Sudionice će u daljnjem tekstu biti numerirane brojevima od 1 do 10 radi jasnijeg praćenja.

Proces ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi od ključne je važnosti za osiguravanje njihove optimalne razvojne putanje. U tom procesu, **suradnja** stručnih suradnika različitih profila **s odgojiteljima** pokazuje se kao ključna komponenta (Goshen, 2016; Vlah i sur., 2021). Na temelju rezultata istraživanja, jasno je da odgojitelji koji provode najviše vremena u izravnom radu s djecom, igraju centralnu ulogu u ranom prepoznavanju potencijalno rizičnih ponašanja, što potvrđuju Lane i sur. (2010), Feeney-Kettler i sur. (2009) i Sanchez-Morales i sur. (2021). Prvi korak u ovom procesu uključuje inicijalne razgovore stručnih suradnika s roditeljima, nakon čega se odgojiteljima prenose osnovne informacije o djetetu. Ukoliko stručni suradnici uoče specifična ponašanja koja odstupaju od normi, predlaže se daljnje opažanje djeteta unutar odgojne skupine. Sudionici istraživanja (1), (3) i (4), naglašavaju važnost prisutnosti psihologa i pedagoga na ulaznim intervjuima, čime se omogućuje sveobuhvatna procjena djetetovog stanja. Razgovori s odgojiteljima omogućuju stručnim suradnicima dobivanje detaljnog uvida u specifične interese djeteta, njegove jake strane, opću procjenu razvoja te intelektualne sposobnosti, kako bi slika djeteta bila jasnija (Koller-Trbović i Žižak, 2012; Vlah i sur., 2018). Ovi razgovori uključuju i procjenu pažnje i aktivnosti, kao i identifikaciju elemenata hiperaktivnosti, koji prema brojnim autorima spadaju u eksternalizirane probleme u ponašanju (Ljubetić i sur., 2010; Ricijaš i sur., 2010; Razpotnik, 2011; Cuellar, 2015; Pavlović i sur., 2019; Panić i sur., 2021; Daunic i sur., 2021; Vlah i sur., 2021). Sudionica (6) ističe da takvi razgovori doprinose stvaranju cjelovite slike o djetetu, koja

uključuje procjenu jakih i slabih strana djeteta te intelektualnih sposobnosti te navodi: „Baziramo se na intervjuu s odgajateljima, pitamo koji su interesi djeteta, onda imamo te procjene za procjenu pažnje i aktivnost, znači nekakve elemente hiperaktivnosti... intervjui s odgajateljima nam naprave sliku djeteta, koje su njegove jake strane. Osim što možemo utvrditi njegove intelektualne sposobnosti i nekakvih razvojnih područja gdje se dijete, u kojem razvojnom području se razvija bolje i loše, u tom smislu jake i slabe strane.“ Važnost uključivanja različitih konteksta iz djetetova života, kako bi se dobila bolja slika problema povezanih s rizičnim ponašanjima, potvrđuju Vlah i sur. (2018). Stručni suradnici zajedno s odgojiteljima, dogovaraju praćenje i opservaciju djeteta te naknadno kontaktiraju roditelje. Individualni rad s djetetom i odgojiteljima ključni su koraci u ovom procesu. Sudionice (1), (4) i (6) naglašavaju važnost kontinuiranog praćenja i zajedničkog djelovanja kako bi se ostvarile željene promjene u ponašanju djeteta te ističu: „Primijetimo, da je neko ponašanje koje je izvan norme, onda prije ja pričam s odgajateljicom, uzimam dijete i radim s njim i ako ne uvidimo poboljšanje, onda zovemo roditelje skupa s odgajateljicom, roditeljima, svi skupa napravimo jedan sastanak i damo savjete roditeljima kako da promijenimo skupa to ponašanje... jedna konstanta, vrtić i roditelji, i poslije opserviramo, vidimo kako dijete se ponaša.“ U situacijama kada ne dođe do pozitivnih promjena, slijedi pisanje zapisnika te se dijete upućuje liječniku koji dalje usmjerava slučaj. Sudionica (1) zaključuje da se, kroz suradnju s roditeljima i odgojiteljima, često uspijeva održavati ravnoteža u ponašanju djeteta čime se potvrđuje važnost integriranog pristupa. Iako se stručni suradnici suočavaju s izazovima, posebice u slučajevima ekstremnih ponašajnih poteškoća, njihova organiziranost i angažiranost dolaze do izražaja. U takvim situacijama, suradnja i podrška odgojiteljima, kao i uključivanje šire okoline, pokazuje se ključnim te dolazi do izražaja njihova komunikacija (Goshen, 2016). Sudionice (5) i (8) ističu da, iako su ovakve situacije rijetke, one zahtijevaju koordiniran i strukturiran pristup svih uključenih strana. Zaključno, rani proces prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi zahtijeva multidisciplinarni pristup i usku suradnju između stručnih suradnika i odgojitelja što potvrđuju Goshen (2016) i Panić i sur. (2021) koji ističu kako je ono izuzetno važno za dobrobit djeteta ali i za odgojno-obrazovni proces. Kroz sustavne razgovore, opažanja i suradnju s roditeljima, moguće je postići sveobuhvatnu procjenu i intervenciju koja podržava optimalan razvoj djeteta.

U procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi, **suradnja s roditeljima**, nakon suradnje s odgojiteljima, predstavlja drugu ključnu komponentu (Goshen, 2016; Vlah i sur., 2021). Stručni suradnici ističu važnost ove suradnje kroz nekoliko koraka, počevši od inicijalnog kontakta s roditeljima kada odgojitelji primijete specifično ponašanje kod djeteta. Prvi korak uključuje razgovor odgojitelja s roditeljima o uočenim promjenama i ponašanju djeteta te pokušaj dobivanja informacija o ponašanju djeteta kod kuće, kako bi se bolje razumio problem povezan s pojavnosti nekog rizičnog ponašanja (Vlah i sur., 2018). Ovaj korak je ključan jer pruža uvid u čimbenike koji mogu utjecati na ponašanje djeteta. Sudionica (3) ističe da se, ukoliko se ne radi o ozbiljnom problemu, razgovor vodi prvenstveno između odgojitelja i roditelja, dok se psiholog uključuje samo u ozbiljnijim slučajevima te dodaje: „U početku odgajatelji najprije zovu roditelje i razgovaraju ako nisu nekakve, nekakve stvari ozbiljnije koje smo učili u tom slučaju se uključuje i psihologinja, ovaj... i onda istražimo, da li su oni primijetili kako se dijete ponaša u takvim sličnim situacijama kod kuće, da li su možda primijetili nekakve obrasce u ponašanju koji su neobični ili ih možda brinu.“ S druge strane sudionica (6) navodi da se roditelji ne obavještavaju odmah o prepoznavanju rizičnog ponašanja, već tek kada se takvo ponašanje nastavi. Primjeri takvih pona-

šanja uključuju nisku toleranciju na frustraciju i poteškoće u adaptaciji. Sudionica (4) dodaje da se psiholog uključuje kada se primijete zabrinjavajuća ponašanja te se tada roditelji kontaktiraju radi dobivanja dodatnih informacija i pružanja adekvatne podrške. Savjetovanja za roditelje o načinima i metodama komunikacije, kao i razlozi pojave rizičnih ponašanja, također su bitan aspekt ove suradnje. Sudionice (1) i (6) ističu da su savjetovanja često povezana s problemima u razumijevanju jezika. Kod djece koja su u procesu adaptacije na novu okolinu, poput one u dobi od jedne do dvije godine, roditelji se ne obavještavaju odmah kako bi se omogućilo praćenje ponašanja djeteta tijekom određenog vremenskog razdoblja. Razlozi za kontaktiranje roditelja uključuju nepredvidljiva ponašanja koja mogu predstaviti rizik za dijete, poput penjanja ili drugih ponašanja koja mogu rezultirati ozljeđivanjem, a koje brojni autori definiraju kao eksternalizirane probleme u ponašanju (Ljubetić i sur., 2010; Razpotnik, 2011; Cuellar, 2015; Stefan i sur., 2015; Panić i sur., 2021; Daunic i sur., 2021). Sudionica (2) navodi kako su ponašanja poput pojačane motoričke aktivnosti te motoričkog nemira također razlozi za kontaktiranje roditelja te ona često zahtijevaju dodatno mišljenje izvan ustanove. Također posebno zahtijevaju bilježenje i reagiranje stručnih suradnika posebno kod djece rane dobi. Sudionica (6) dodaje da roditelje kontaktiraju i u slučaju kada dijete ne slijedi upute, nakon čega se provodi timska procjena razvoja djeteta pomoću prilagođenih instrumenata. Kada se utvrdi problem, psiholog vrtića daje roditeljima uputno pismo uz mišljenje koje roditelji nose liječniku radi daljnje obrade, kako navodi sudionica (3). Međutim suradnja s roditeljima nije uvijek jednostavna, iako bi prema mišljenju Panić i sur. (2021) ona trebala biti dvosmjerna. Sudionica (1) ukazuje na razlike između roditelja koji surađuju i onih koji ne surađuju. Roditelji koji primjenjuju smjernice stručnog tima doprinose poboljšanju situacije, dok roditelji koji odbijaju suradnju otežavaju rad stručnih suradnika. Goshen (2016) definira nedostatak suradnje kao prepreku koja negativno utječe na dvosmjernu komunikaciju, kvalitetu partnerstva i dobrobit djeteta. Zaključno, suradnja s roditeljima u procesu prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi od suštinske je važnosti. Ova suradnja omogućuje dobivanje šire slike o djetetovom ponašanju i kontekstu te pruža osnovu za pravovremenu i adekvatnu intervenciju (Vlah i sur., 2021). Kombiniranjem informacija iz različitih izvora, stručni suradnici mogu bolje razumjeti i adresirati rizična ponašanja, čime se doprinosi optimalnom razvoju djeteta (Vlah i sur., 2018).

Kao krajnja intervencija u prepoznavanju i identifikaciji rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi, suradnja sa stručnjacima vanjskih ustanova igra ključnu ulogu, iako je ona, prema mišljenju Bouillet (2010) nedostatna. Sve sudionice ističu važnost ove suradnje koja započinje kada roditelji prepoznaju poteškoće kod svoga djeteta te uspostavljaju kontakt s ciljanim ustanovama, poput one na Verudi, uz podršku stručnih suradnika iz dječjih vrtića. Međutim sudionica (8) naglašava probleme koji mogu nastati u ovom procesu, poput promjene medicinskog kadra ili financijskih prepreka koje sprječavaju obitelji da dobiju potrebnu pomoć. Ovi čimbenici mogu značajno utjecati na kontinuitet i učinkovitost intervencija, što ukazuje na potrebu za stabilnim i pristupačnim sustavom podrške. Sudionica (6) iznosi da, bez obzira na roditeljsku inicijativu u traženju pomoći od vanjskih ustanova, stručni tim dječjeg vrtića kontaktira roditelje i upućuje dijete na daljnju obradu u slučajevima kada se prepozna neka poteškoća ili specifično ponašanja nastavi manifestirati kroz nisku toleranciju na frustraciju i poteškoće u adaptaciji. U takvim slučajevima, roditelji se usmjeravaju u KBC Rijeka gdje su zaposleni stručni suradnici različitih profila, što omogućuje sveobuhvatan pristup u procjeni i intervenciji. Sudionice (1), (4) i (6) dodatno navode Rovinj kao važnu ustanovu za upućivanje djece, iako sudionica (1) ističe da službeno ne mogu slati roditelje privatnim

stručnjacima zbog sukoba interesa. Primarni cilj stručnog tima ostaje pružiti podršku roditeljima i dobiti potrebne informacije za intervencije s djetetom, s obzirom da je to jedan od ključnih zadataka stručnih suradnika koji sudjeluju u planiranju strategija intervencija te nude smjernice rada odgojiteljima (Koller-Trbović i Žižak, 2012; Vlah i sur., 2018). Ovo naglašava važnost etičkih standarda u radu stručnih timova, ali i potrebu za fleksibilnom pristupom koji stavlja dobrobit djeteta u središte pažnje (Goshen, 2016). Prema sudionici (4), stručni tim dječjeg vrtića također surađuje s Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu. Ova suradnja uključuje slanje djece na procjene te edukacije za stručne suradnike o strategijama rada s djecom, što doprinosi boljem razumijevanju i planiranju intervencija. Takva interdisciplinarna suradnja omogućuje da stručni timovi ostanu informirani o najnovijim metodama i pristupima u radu s djecom s poteškoćama. Značajno, krajnje intervencije koje uključuju suradnju sa stručnjacima vanjskih ustanova od ključne su važnosti u procesu prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi. Ove intervencije omogućuju pristup specijaliziranim stručnjacima i resursima koji mogu pružiti dodatnu podršku djeci i njihovim obiteljima, iako je ona, prema mišljenju Bouillet (2010) nedostatna. Međutim izazovi poput promjene medicinskog kadra i financijskih prepreka zahtijevaju pažnju i sustavna rješenja kako bi se osigurao kontinuitet i dostupnost potrebne pomoći. Interdisciplinarna suradnja i edukacija stručnjaka ključni su za unapređenje kvalitete rada s djecom s poteškoćama čime se doprinosi njihovom optimalnom razvoju i dobrobiti.

U procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi, stručni timovi dječjeg vrtića suočavaju se s brojnim **ograničenjima u suradnji s roditeljima**, kada je komunikacija otežana, kada postoji nezadovoljstvo i nepovjerenje, što rezultira isključivanjem jedne od strana (Goshen, 2016). Prema mišljenju sudionice (6), poteškoće nastaju kada roditelji nisu zainteresirani ili izbjegavaju dogovore, što otežava kontinuirano praćenje i intervencije. Sudionice (6) i (7) dodatno ističu nedostatak mehanizama za poticanje roditelja i sustava za traženje stručnog mišljenja izvan dječjeg vrtića, jer odluka o takvim koracima isključivo ovisi o roditeljima. Nedovoljno shvaćanje ozbiljnosti rada stručnog tima dodatno otežava suradnju. Sudionice (6) i (7) primjećuju da se njihov rad ponekad tretira kao uslužna djelatnost, što umanjuje autoritet i ozbiljnost stručnog tima u očima roditelja. Primjerice roditelji često izostaju s dogovorenih termina, što ukazuje na manjak ozbiljnosti u pristupu problemu: *„Roditelje nije previše briga. Dogovoriš se s roditeljima da dovedu dijete, roditelj sam traži i dogovori termin i onda se 2 puta opravda i sljedeća 3 puta ne dođe na taj termin... Nekako ne shvaća se sve skupa ozbiljno, taj rad...“* Ovaj pristup roditelja predstavlja značajnu prepreku u učinkovitom provođenju intervencija. Kao krajnja opcija, sudionice (1) i (3) predlažu kontaktiranje Centra za socijalnu skrb, no ističu da takav pristup može narušiti odnos s obitelji. Dodatni pritisak stručni tim vrši na odgojitelje, što može dovesti do njihovog odbijanja suradnje i otežati komunikaciju te prijenos informacija o djetetu. Roditelji također mogu umanjivati poteškoće ili odgađati intervencije, čime se dodatno otežava rad stručnih suradnika. Sudionice (3) i (7) primjećuju da neki roditelji negiraju ili ne priznaju poteškoću te time odgađaju razgovore sa stručnim timom. Ovaj otpor prema prepoznavanju problema zahtijeva dodatno vrijeme za stvaranje povjerenja i osvještavanje roditelja o važnosti dijagnoze i odgovarajućeg tretmana: *„...i najteže raditi s tim roditeljima jer njima treba to vrijeme za prihvaćenje... Treba ta godina dana da, da stvorimo to povjerenje i da stvorimo taj odnos, znači da, da osvijeste šta znači ne samo dijagnoza, nije dijagnoza samo pitanje, samo po sebi, nego funkcionalnost koje dijete može dobiti ako prepoznamo koje se teškoće i ako usmjerimo u dobar tretman.“* Dodatno, neki roditelji mogu prenaplašavati problem,

čime infantiliziraju dijete i ograničavaju njegovu autonomiju. Sudionice (2), (3) i (7) primjećuju da roditelji koji se boje etiketiranja djeteta često odugovlače s prihvaćanjem postojanja poteškoće, što može ozbiljno utjecati na planiranje i provođenje intervencija. Suradnja s roditeljima postaje intenzivnija prije polaska djeteta u školu, kada roditelji postaju svjesniji poteškoća koje su prethodno zanemarivali. Sudionica (5) ističe da roditelji tada postaju aktivniji u traženju rješenja, što povećava potrebu za intenzivnijom suradnjom sa stručnim timom. Ključ za uspješnu suradnju leži u kontinuiranoj podršci i edukaciji roditelja. Sudionica (4) naglašava važnost pružanja podrške roditeljima ne samo u prepoznavanju i identifikaciji poteškoće, već i u tretmanu, kako bi se osigurala funkcionalnost djeteta kroz adekvatan pristup problemima. Stručni tim mora koristiti različite komunikacijske vještine, pokazati empatiju i podršku kako bi potaknuo roditelje na donošenje odluka u cilju pomoći djetetu te prikupio dovoljno informacija za pružanje adekvatne pomoći. Međutim na kraju, odluka o daljnjim koracima ostaje na roditeljima, što predstavlja izazov na koji stručni tim nema uvijek utjecaja. Zaključno, iako postoje značajni izazovi u suradnji s roditeljima, stručni timovi moraju razvijati strategije za učinkovitu komunikaciju i podršku (Goshen, 2016).

Suradnja sa stručnjacima vanjskih ustanova predstavlja značajan izazov u procesu ranog prepoznavanja rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi i intervencija te **ograničenja**. Sudionica (6) ističe da u trenucima kada intervencije unutar ustanove ne daju rezultate i situacija se dodatno pogoršava, stručni suradnici često traže vanjsku pomoć. Međutim nije jasno kamo i kome usmjeriti roditelje za adekvatnu pomoć, što predstavlja veliki problem. Ova poteškoća dodatno je potvrđena mišljenjem sudionice (3), koja ističe nedostatak konkretnih informacija o tome gdje tražiti pomoć te dodaje: *„...da nakon nekog vremena to više ne funkcionira, ono što ti nastojiš raditi što bi teoretski trebalo funkcionirati. To znači kad ti promijeniš svoj obrazac ponašanja, kada odgajatelji i kad tražiš i suradnju s roditeljima, znači, kad nakon nekog vremena situacija se ne mijenja ili ima neko određeno poboljšanje i onda makar se vraća ponovo nazad, onda mislim da u tom trenutku moraš tražiti vanjsku pomoć. I sada... Koju vanjsku pomoć? To je nama veliki problem. Gdje usmjeriti roditelje? Na koji način tražiti pomoć? Nemamo nikakve konkretne informacije što i kako.“* Bouillet (2010) također navodi kako je suradnja sa stručnjacima vanjskih ustanova nedostatna, što dodatno potvrđuje složenost ovog problema. Sudionice (6) i (8) napominju da ne postoji uređen zdravstveni sustav za djecu s poteškoćama, navodeći primjer ustanove u Rovinju koja započinje dijagnostiku, ali ne završava proces, što rezultira nedostatkom kontinuiteta u procjeni i terapiji te dodaju: *„Sustav ne postoji za djecu s teškoćama, zdravstveni. To što kao je, postoji Rovinj, to kažem, krene u nekakvu dijagnostiku, ali ne završi se taj krug. Mi ovdje još nismo još vidjeli dijete koje je tamo krenulo i da se to završilo i da je došlo do terapije.“* Problemi u suradnji sa stručnjacima vanjskih ustanova dodatno su otežani zbog čestih promjena osoblja i radnog preopterećenja medicinskih djelatnika što otežava uspostavljanje kontinuirane suradnje. U ekstremnim situacijama, kada dijete pokazuje ozbiljno problematično ponašanje, a roditelj ne surađuje, stručni tim kontaktira Centar za socijalnu skrb, no takve intervencije često nisu učinkovite. Sudionica (6) napominje da medicinski djelatnici odugovlače s donošenjem odluka, što dovodi do nagomilavanja rizičnih ponašanja kod djece. Sudionice istraživanja također ističu neslaganje među stručnjacima vanjskih ustanova u vezi s definiranjem poteškoća. Dok neki stručnjaci smatraju da su poteškoće razvojne, drugi ih pripisuju obiteljskim problemima, što produžuje proces intervencije te sudionica (6) dodaje: *„pošalješ vani, to se odulji, dok nije došlo do suda onda se... ne znam, mi pričamo jedno, jedna priča da dijete ima razvojnu teškoću druga priča da je zato jer je obitelj“.* Ove se poteškoće javljaju i među člano-

vima stručnog tima koji drugačije shvaćaju dječje ponašanja te se kriteriji procjene razlikuju među zaposlenicima (Vlah i sur., 2021). Prema mišljenju sudionice (8) obiteljski liječnici ponekad odbijaju uputiti dijete na daljnju obradu bez obrazloženja, koja navodi: „...poslala sam mamu, da uzme uputnicu da uzme uputnicu kod doktora/doktorice opće prakse da bi uputila dijete, za Rovinj i ona je odbila to dati... To zna prvi zid biti, to mi se desilo ne jedan puta više puta.“ što predstavlja prvu prepreku u procesu dobivanja adekvatne pomoći. Nadalje postoji problem dugih lista čekanja za dijagnostiku, što dovodi do situacija u kojima djeca čekaju više od godinu dana na odgovarajuću pomoć. Do trenutka kada dobiju pomoć, neka djeca već kreću u školu, gdje njihovi problemi ponovno eskaliraju. Nepoznavanje članova medicinskog tima i nedostatak komunikacije među njima dodatno otežava suradnju. Stručni timovi u dječjim vrtićima često se suočavaju s površnim ili suprotnim nalazima liječnika, što otežava postavljanje točne dijagnoze i dobivanje strategija za rad s djecom. Sudionica (6) naglašava da djeca s blažim poteškoćama, kojih ima najviše, ne dobivaju adekvatne smjernice za rad. Dodatno, nema kontinuiteta od dijagnoze do tretmana, što dovodi do frustracije među članovima stručnog tima. Sudionice istraživanja zaključuju da nisu dovoljno informirane o stručnjacima vanjskih ustanova kojima bi mogli uputiti roditelje i djecu za adekvatnu pomoć. Identifikacija rizičnih ponašanja i upućivanje djece u vanjske ustanove često ne rezultira konkretnim smjernicama za daljnji rad, što otežava pružanje kontinuirane i učinkovite pomoći. Zaključno, nedostatak koordinacije, informacija i kontinuiteta u suradnji sa stručnjacima vanjskih ustanova predstavlja značajan izazov u procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja kod djece rane i predškolske dobi i intervencija. Potrebno je razviti bolje komunikacijske kanale i sustave podrške kako bi se osigurala adekvatna i pravovremena pomoć djeci i njihovim obiteljima.

OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA I IMPLIKACIJE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA

S obzirom na mali broj zaposlenih stručnih suradnika od kojih su neki zaposleni na pola radnog vremena te istovremeno obavljaju svoju dužnost u dvije različite odgojno-obrazovne ustanove (dječji vrtići ili škole) ili su pak zaposleni na dva različita radna mjesta, iskazala se poteškoća kod prikupljanja podataka koji bi obuhvatili šire područje i veći broj stručnih suradnika. Stoga je prva preporuka da se istraživanje provede na širem području, regionalno ili županijski. Preporučuje se provođenje istraživanja s odgojiteljima i roditeljima kako bi se stekao bolji uvid po pitanju suradnje sa stručnim suradnicima stručnog tima odgojno-obrazovne ustanove u procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja djece rane i predškolske dobi. Također se preporučuje provođenje istraživanja na području sudjelovanja odgojno-obrazovnih ustanova i stručnjaka vanjskih ustanova u svrhu poboljšanja njihove učinkovitosti u radu s djecom s emocionalnim i ponašajnim problemima te planiranju konkretnih strategija rada koje će se moći primjenjivati u odgojno-obrazovnim ustanovama. Osim toga preporučuje se istraživanje učinkovitosti suradnje stručnog tima i odgojitelja po pitanju emocionalnih i ponašajnih problema djece rane i predškolske dobi, kao i njihova prepoznavanja te istraživanje na području suradnje u procesu interveniranja.

ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja su pokazali kako stručni tim dječjeg vrtića u trenutku prepoznavanja i identifikacije specifičnog ponašanja koje nije u skladu s dobi i razvojnom fazom djece rane i predškolske dobi, najviše surađuje s odgojiteljima i roditeljima, a najmanje sa stručnjacima vanjskih ustanova. Potrebno je zaključiti da je nužno detaljno preispitati suradnju stručnog tima sa svim sudionicima u životu djeteta koji pokazuju određeni oblik rizičnog ponašanja kako bi se problem pravovremeno prepoznao i na njega odgovorilo prikladnom intervencijom. Nadalje je potrebno daljnje istraživanje usmjeriti na analizu mogućnosti, funkcija i odgovornosti stručnih suradnika u procesu ranog prepoznavanja i identifikacije rizičnih ponašanja djece rane i predškolske dobi. Osim toga buduća bi istraživanja trebala istražiti na koji način stručni suradnici mogu pozitivno utjecati na uspješniju suradnju s ostalim dionicima. Tek daljnjim istraživanjem možemo bolje razumjeti kako optimizirati ulogu stručnih suradnika u ovom važnom procesu.

LITERATURA

- Bagner, D. M., Rodriguez, G. M., Blake, C. A., Linares, D. i Carter, A. S. (2012). Assessment of Behavioral and Emotional Problems in Infancy: A Systematic Review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 15(2), 113–128. <https://doi.org/10.1007/s10567-012-0110-2>
- Bouillet, D. (2010). Kontinuum intervencija prema djeci i mladima rizičnog ponašanja u Francuskoj. *Kriminologija i socijalna integracija*, 18(1), 99–113.
- Bouillet, D. (2011). Kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi za inkluzivnu praksu. *Pedagoška istraživanja*, 8(2), 323–338.
- Cuellar, A. (2015). Preventing and treating child mental health problems. *The Future of Children*, 25(1), 111–134.
- Daunic, A. P., Corbett, N., Smith, S. W., Algina, J., Poling, D., Worth, M., Boss, D., Crews, E. i Vezzoli, J. (2021). Efficacy of the social-emotional learning foundations curriculum for kindergarten and first grade students at risk for emotional and behavioral disorders. *Journal of School Psychology*, 86, 78–99. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2021.03.004>
- Doni, E. i Giotsa, A. (2017). Early Detection of Internalizing Problems in Preschool Children According to Their Teachers. *Open Journal for Educational Research*, 1(1), 15–30.
- Essex, M. J., Kraemer, H. C., Slattery, M. J., Burk, L. R., Boyce, W. T., Woodward, H. R. i Kupfer, D. J. (2009). *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50(5), 562–570. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2008.02015.x>
- Feeney-Kettler, K. A., Kratochwill, T. R. i Kettler, R. J. (2009). *Preschool Behavior Screening System. Unpublished instrument*. Vanderbilt University. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1534508410380557>.
- Klarin, M., Miletić, M. i Šimić Šašić, S. (2018). Problemi ponašanja kod djece i mladih – dopis socio-demografskih obilježja, zadovoljstva obitelji i socijalne podrške. *Magistra ladertina*, 13(1), 70–90.

- Koller-Trbović, N., Nikolić, B. i Ratkajec Gašević, G. (2010). Usporedba instrumenata za procjenu rizika i potreba djece i mladih. *Kriminologija i socijalna integracija*, 18(2), 1–104.
- Koller-Trbović, N. i Žižak, A. (2012). Problemi u ponašanju djece i mladih i odgovori društva: više-struke perspektive. *Kriminologija i socijalna integracija*, 20(1), 49–62.
- Lane, L. K., Robertson Kalberg, J., Warren Lambert, E., Crnabori, M. i Leigh Bruhn, A. (2010). A Comparison of Systematic Screening Tools for Emotional and Behavioral Disorders. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 18(2), 100–112. <https://doi.org/10.1177/1063426609341069>
- Ljubetić, M., Mandarić, A. i Zubac, V. (2010). Ustanova ranog i predškolskog odgoja – polja primarne prevencije poremećaja u ponašanju (Nove paradigme). *Unapređenje kvalitete života djece i mladih*, 9886(1), 47–56.
- Goshen, O. (2016). *Collaboration between parents and kindergarten teachers*. Adam Mickiewicz University Press. <https://www.semanticscholar.org/paper/Higher-Studies-Israel-COLLABORATION-BETWEEN-PARENTS-Goshen-Teachers/3c0fe40cfa77b2d2ff11032ffd2f64af88bdef0b>
- Panić, M. i Bouillet, D. (2021). Pojavnost problema u ponašanju djece u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 57(2), 73–91. <https://doi.org/10.31299/hrri.57.2.5>
- Pavlović, A. i Klemenović, J. U. (2019). Socio-emocionalni problemi i problemi u ponašanju djece predškolskog uzrasta i mogućnost intervencije. *Zbornik Odseka za pedagogiju*, 28, 7–29.
- Poulou, M. S. (2015). Emotional and behavioural difficulties in preschool. *Journal of Child and Family Studies*, 24(2), 225–236. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9828-9>
- Razpotnik, Š. (2011). Družbeni kontekst kategorije "čustvene in vedenjske motnje". *Socijalna pedagogika*, 15, 2. <https://core.ac.uk/download/pdf/35123844.pdf>
- Ricijaš, N., Krajcer, M. i Bouillet, D. (2010). Rizična ponašanja zagrebačkih srednjoškolaca-razlike s obzirom na spol. *Odgojne znanosti*, 12(1), 45–63.
- Sanchez-Morales, E. i Romero-Lopez, M. (2021). Relationship of the family environment with social competence and behavioral problems in Early Childhood Education children. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 19(3), 533–558. <http://dx.doi.org/10.25115/ejrep.v19i55.4277>
- Ștefan, C. A., Rebeaga, O. L. i Cosma, A. (2015). Romanian preschool teachers' understanding of emotional and behavioral difficulties: Implications for designing teacher trainings. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 36(1), 61–83. <https://doi.org/10.1080/10901027.2014.996926>
- Stensen, K., Lydersen, S., Stensen, F., Wallander, L. J., Tveit, H. i Britt Drugli, M. (2022). Childcare Providers' Nominations of Preschool Children at Risk for Mental Health Problems: Does it Discriminate Well Compared to the Caregiver-Teacher Report Form (C-TRF)? *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 66(3), 458–472.
- Upshur, C., Wenz-Gross, M. i Reed, G. (2009). A pilot study of early childhood mental health consultation for children with behavioral problems in preschool. *Early Childhood Research Quarterly*, 24(1), 29–45. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2008.12.002>

Vlah, N., Miroslavljević, A. i Katić, V. (2018). Nošenje odgojitelja predškolskih ustanova s rizičnim ponašanjima djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 25(3), 369–401. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v25i3.198>

Vlah, N., Miroslavljević, A. i Katić, V. (2021). Razumijevanje rizičnih ponašanja djece: perspektive odgojitelja i stručnih suradnika dječjeg vrtića. *Ljetopis socijalnog rada*, 28(2), 395–415. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v28i2.367>

Tamara Viktorija Prelac

Juraj Dobrila University in Pula,
Faculty of Educational Sciences

Mateja Marovič

University of Primorska,
Faculty of Education

ANALYSIS OF THE POSSIBILITY OF COOPERATION IN THE PROCESS OF EARLY RECOGNITION AND IDENTIFICATION OF RISK BEHAVIORS IN CHILDREN OF EARLY AND PRESCHOOL AGE IN THE AREA OF BUJŠTINA (THE CITY OF BUJE AND SURROUNDINGS)

ABSTRACT

In educational institutions, children of early and preschool age often show different forms of risky behaviours while encouraging the need for cooperation between experts, educators, parents, and professionals from external institutions for timeous recognition, identification, and intervention. The aim of this paper was to analyse the cooperation of the expert associates of kindergartens with the aforementioned participators in the process of recognition and identification of children's risky behaviours and to identify limitations in cooperation. Descriptive qualitative data analysis (TCA) was conducted through focus groups of 10 expert associates of different profiles (pedagogue, psychologist, educational rehabilitator, and speech therapist). The results of the research indicate that expert associates most often cooperate with educators and parents on their joint initiative in identifying problems. Although such cooperation is considered positive, there are certain challenges, such as the lack of continuity in the work of educators, and the resistance of parents. The lack of cooperation is most conspicuous with experts from external institutions, which leads to a lack of communication and information about strategies that are required for working with children. Limitations in cooperation with parents and experts from external institutions are reflected in the planning and implementation of interventions, and in the work of the overall professional team.

Keywords: early childhood education, preschool education, early recognition and early identification, risk behaviours among children of early and preschool age, expert associate, cooperation

Međunarodna licenca / International License:

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.